

infectie) of een combinatie van deze en andere factoren soms een rol, waardoor de chemische afweerstoffen in de boom verminderd zijn? In elk geval is de plaag lokaal want op de (veertig jaar oude) zomereiken in en pal naast de Vlaardingse Heemtuin, op ongeveer 1500 m afstand, waren deze mineerders dit jaar amper te vinden - in totaal vond ik op deze locatie hoogstens 25 exemplaren.

In 2006 was de plaag met ongeveer 90% afgenomen. Er zaten nog wel betrekkelijk veel mijnen op de bladeren, maar van een 'sproeteneffect' was geen sprake meer. In 2007 was het voorkomen geslonken tot normale proporties, met hier en

daar een paar mijntjes op een enkel blad.

Dankwoord

Ton Tobé wil ik hartelijk danken voor het maken van de foto's.

Ben van As
Hovenierstraat 6
3123 EH Schiedam
E-mail: benvanas@gmail.com

Summary

Freckled oaks...

On October 30, 2005, I passed an almost

10-year old summer oak stand (*Quercus robur*) in a polder not far from Rotterdam, with a conspicuous freckled appearance. A closer look revealed huge numbers of (mostly abandoned) mines, almost exclusively from two nepticulid species, *Ectoedemia subbimaculella* (circa 70%) and *E. albifasciella*. Extrapolation of the numbers counted on a sample of leaves taught that there must have been millions. The outbreak was local (only low numbers were found in a group of oak trees at less than 2 km distance) and temporal (in 2006 numbers had dropped to ca. 10% and the freckled appearance was absent, in 2007 numbers had dropped further).

Polygogon plumigeralis (Lepidoptera: Noctuidae) voor het eerst in Nederland waargenomen

Min of meer door de weersomstandigheden gedwongen – stevige wind en regen – was de in een achtertuin in Rozenburg (RD coördinaten 075.8-435.6) geplaatste Robinson-val op 3 oktober 2006 omgebouwd naar een Heath-val. De volgende morgen zat er naast een *Opisthograptis luteolata* (L.) en een *Noctua comes* Hübner ook een ongewone snuituil in de val. Wat direct opviel was de snuit met de lange palpen, de gevederde antennen, de doorlopende witte band op voor- en achtervleugel en de brede niervlek (figuur 1). 's Avonds werden diverse naslagwerken geraadpleegd met als resultaat dat de vlinder een mannetje van *Polygogon plumigeralis* (Hübner) betreft, een nog niet uit Nederland gemelde soort. Naar later bleek was op 29 september 2006 al een vrouwtje in een lichtval gevangen en door Izaak Vermeulen gefotografeerd in West-Zeeuws-Vlaanderen (Waterlandkerkje, RD coördinaten 027-371).

Tijdens het opzetten vielen bij het mannetje de bij meer snuituilen aanwezige fraaie waaertjes op de middelste poten op (figuur 1B). In Engeland maakt men dan ook verschil tussen een 'snout' en een 'fan-foot' en daar heet deze soort 'plumed fan-foot'. Het meest aannemelijk is dat deze waaertjes (van geurschubben) een functie vervullen bij het verspreiden van geslachtsferomonen gedurende de balts en de copulatie (Rob de Vos, persoonlijke mededeling).

De soort is bekend van Midden-Europa en het mediterrane gebied (Karsholt & Razowski 1996). Hij vliegt daar van april/mei tot juni, met een partiële tweede generatie van augustus tot oktober (Robineau 2007, Calle 1982). In Engeland heeft hij waarschijnlijk één generatie, in juli/augustus (Waring & Townsend 2006). *Polygogon plumigeralis* wordt soms als trekvlinder beschouwd (<http://ukmoths.org.uk>). Daarnaast zijn er sinds 1995 kleine, lokale,

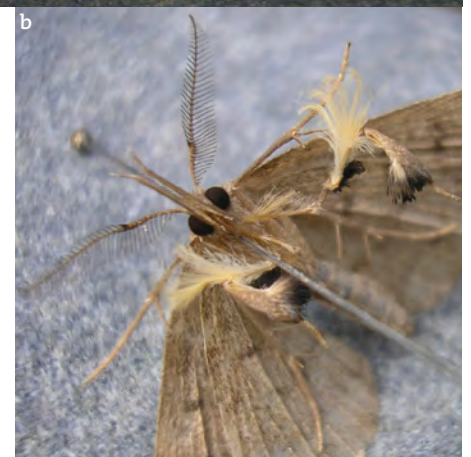

1. *Polygogon plumigeralis* mannetje.
a. Rugzijde. Foto: K Rijdsdijk.
b. Buikzijde. Foto: P Rooij.

mogelijk tijdelijke populaties bekend uit Engeland (Kent en Sussex; Ian Kimber, persoonlijke mededeling, en <http://ukmoths.org.uk>) en België, sinds 2000 (Vlaanderen, omgeving Oostende; Willy de Prins & Chris Steeman, persoonlijke mededeling, en <http://webh01.ua.ac.be>).

Waterlandkerkje ligt dicht bij de Belgische grens en is hemelsbreed slechts 40 km verwijderd van de Belgische populatie. Rozenburg ligt middenin het industriegebied Rijnmond bij Rotterdam en is ingeklemd tussen de Nieuwe Waterweg, het Calandkanaal, de Betuwelijn en parallel daaraan de autosnelweg N15.

De rups is polyfaag op ondermeer brem, klimop, roos, diverse loofbomen en heeft een voorkeur voor verwelkt blad. De soort overwintert als rups (Forster & Wohlfahrt 1971, Waring & Townsend 2006).

Het is moeilijk te bepalen of de vlinder Rozenburg op eigen kracht heeft bereikt als zwerver of trekker, of dat het dier adventief is. Weliswaar vinden rondom Rozenburg veel transportbewegingen plaats (scheepvaart en vrachtverkeer), maar door het uitzonderlijk warme weer in Europa in 2006 was er, in ieder geval in de provincie Zeeland, bijzonder veel activiteit van trekvlinders en migranten.

Van veel soorten werden recordaantallen vastgesteld. Gezien het bestaan van lokale populaties in België en Engeland zou het dus heel goed kunnen dat we hier met een zwerver te maken hebben.

In de naamlijst (Kuchlein & De Vos 1999) zou de soort als nummer 1945a ingevoegd kunnen worden. Voorgestelde Nederlandse naam: gepluimde snuituil.

Dankwoord

Tenslotte bedanken wij Ian Kimber voor het leveren van de Engelse gegevens, Willy de Prins en Chris Steeman voor de Belgische en Rob de Vos voor zijn hulp bij het schrijven van deze mededeling

Literatuur

Calle JA 1982. Noctuidos Españoles. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación.
Forster W & Wohlfahrt TA 1971. Die Schmetterlinge Mitteleuropas. 4. Eulen (Noctuidae). Franckh'sche Verlagshandlung.
<http://ukmoths.org.uk/show.phd?id=770>
<http://webh01.ua.ac.be/vve/Checklist/Lepidoptera/Introduction.htm>

Karsholt O & Razowski J 1996. The Lepidoptera of Europe. A distributional checklist. Apollo Books.
Kuchlein JH & Vos R de 1999. Geannoteerde naamlijst van de Nederlandse vlinders. Backhuys Publishers.
Robineau R 2007. Guide des papillons nocturnes de France. Delachaux et Niestlé.
Waring P & Townsend M 2006. Nachtvinders – Veldgids met alle in Nederland en België voorkomende soorten. Tirion Natuur.

Karel Rijdsdijk
Noordererf 15
3181 JB Rozenburg
k.rijdsdijk@chello.nl

Peter Rooij
Hoijerstraat 12
3232 AD Brielle

Izaak Vermeulen
Elmarestraat 52
4508AB Waterlandkerkje

Anton Baaijens
Groot Abeele 40
4388 VW Oost-Souburg

Summary

First observation of *Polypogon plumigeralis* (Lepidoptera: Noctuidae) in The Netherlands

The noctuid moth *Polypogon plumigeralis* (Hübner, 1825) is recorded for the first time from The Netherlands. A female of the Plumed Fan-foot appeared in a light-trap in Waterlandkerkje (Province of Zeeland) on the 29th of September 2006, while on the 3rd of October a male was found in a Heath-trap in Rozenburg (Province of Zuid-Holland). The species is known from central Europe and the Mediterranean and is sometimes regarded as a migrant. Two small populations are known in the vicinity of The Netherlands, one from the southwest of England, the other from the coastal area of Belgium. Waterlandkerkje is located close to the border, at just 40 km from the Belgian population. Rozenburg is a village in Rijnmond, an industrial area west of Rotterdam, and is surrounded by a river, a canal and a combined rail- and motorway.

Nycteola asiatica, nieuw voor Nederland (Lepidoptera: Nolidae)

In de Catalogus der Nederlandse Macrolépidoptera van Lempke (1966) worden van het genus *Nycteola* (Lepidoptera: Nolidae) twee soorten voor ons land vermeld: *N. revayana* en *N. degenerana*. Tevens schrijft Lempke dat *N. asiatica* een vermoedelijke zwerver is, die incidenteel in Zuid-België en Denemarken is aangetroffen. Op initiatief van de Noctuidenspecialist Dr. Michael Fibiger uit Denemarken, werd de Werkgroep Vlinderfaunistiek recent door Rob de Vos gewezen op de mogelijkheid dat deze soort ook in Nederland wordt aangetroffen.

In mijn collectie bleek tussen de *N. revayana*'s een exemplaar uit 1990 te staan dat wel erg veel leek op *N. asiatica* (figuur 1). De vlinder werd op 9 oktober

1990 door mij op smeer gevangen aan de rand van het natuurgebied Loonse en Drunense Duinen te Drunen (Noord-Brabant). Rob de Vos en Michael Fibiger bevestigden dat het exemplaar inderdaad een *N. asiatica* is! De soort is dus nieuw voor de Nederlandse fauna. De recente naamlijsten van Kuchlein & De Vos (1999) en van Fauna Europaea (2008) vermelden *N. revayana* en *N. degenerana* als de enige Nederlandse *Nycteola*-soorten, waarvan de laatste als incidentele vondst is aangemerkt.

Verspreiding

Nycteola asiatica is een soort met een opmerkelijke verspreiding. Hij wordt gemeld uit Oost-Azië, maar (nog) niet uit

het Midden-Oosten. In Europa wordt *N. asiatica* het meeste gemeld uit de Zuid- en Oosteuropese landen, maar ook wordt hij gesignaleerd in Scandinavië. Uit Groot-Brittannië is de soort nog niet bekend. Uit de andere werelddelen wordt de vlinder niet gemeld (Fauna Europaea 2008). Het is nog niet duidelijk hoe *N. asiatica* zich verspreidt. Ebert (1997) noemt zowel areaalverschuiving als zwerveraspecten aannemelijk.

De Europese meldingen betreffen altijd incidentele vangsten, de vlinder wordt nergens in aantallen aangetroffen. In Slowakije en Hongarije, waar de soort inheems is, zou de rups in aanplanten van populier en wilg schade veroorzaken (Ebert 1997).

Het genus *Nycteola*

In Europa komen van het genus *Nycteola* zes soorten voor. De grote variabiliteit van *N. revayana* heeft lange tijd voor veel onduidelijkheid gezorgd. In de 19e eeuw werden vormen van deze soort eerst beschreven als afzonderlijke soorten en later werd er weer voor gekozen om deze 'soorten' als vormen van *N. revayana* te beschouwen. Hierbij ging men echter weer te rigoreus te werk en na onderzoek rond 1900 door diverse auteurs kon men uiteindelijk de thans bekende soorten onderscheiden (Ebert 1997).

Het onderscheid tussen de verschillende *Nycteola*-soorten is nog altijd niet eenvoudig, waardoor soorten van dit

1. *Nycteola asiatica* ♀
coll. L.J. van Deventer.